

Öns banvaktstuga (banvaktstuga 757)

av Ulf Björkdahl

Under ungefär 100 års tid låg det en banvaktstuga på Ståksön nedanför den höga järnvägsbanvallen alldeles norr om motorvägen. Inte mycket mer finns kvar av platsen än enstaka tegelrester, växtlighet och rester av jordkällaren intill den gamla vägen dit.

Banvaktstuga nummer 757 uppfördes 1876 av Stockholm-Westerås-Bergslagens Jernvägsaktiebolag (SWB) som byggde järnvägen. Banvaktstugorna byggdes tätt, med några km mellanrum. I banvaktens uppgifter låg att dagligen inspektera den järnvägssträcka han ansvarade för. Han skulle utföra enklare reparationer, laga staket, röja sly m m. Banvakten var anställd med lön och tjänstebostad. Till bostaden fanns en trädgård samt uthus för djur, foder, ved och redskap, dass och jordkällare. Det fanns även en liten tvättstuga mellan banvaktstugan och banvallen. 6 banvaktare hann bo här och därefter några ytterligare järnvägstjänstemän och senare sommarstugeägare. Fler än 10 barn är födda här.

Järnvägen förstatligades 1945 och banvakten blev därmed SJ-anställd. Rationaliseringar gjorde att banvakterna efter hand kunde svara för längre sträckor och därmed blev de färre. Stugor som blev tomma uppläts åt andra SJ-anställda. Så småningom avvecklades banvakterna helt och banvaktstugorna revs eller såldes.



Ståksön idag. Den gamla järnvägssträckan norr om motorvägen är övergiven men banvallen finns kvar.



På 1950-talskartan syns banvaktstugan som en ofylld ruta intill "Bv" öster om järnvägen



Banvakten Anders Nilsson Lind med hustru. Familjen kom hit från Målilla 1879 och flyttade 1883 till en banvaktstuga i Barkarby. Fotot har jag fått från ättlingen Frida Uppsäll i Köping.



Banvaktstugan uppfördes 1876. Den rymde ett rum, kök och förstuga. På gaveln hänger skylten "757". Huset revs under 1980-talet och då använts som sommarstuga. Då fanns ännu kvar några fruktträd och en almberså. Stugan låg mellan banvallen och den gamla färdvägen som följde ängskanten. Fotot publicerat med tillstånd av länsmuseum.

Boende i banvaktstuga 757:

1877-79	Banvakten Gustaf Andersson f 1844, med hustru och två barn. Sedan hustrun dött 1877 gifte han om sig och ytterligare ett barn föddes här. Dessutom bodde här en piga.
1880-83	Banvakten Anders Nilsson Lind f 1849, med hustru och tre barn (varav två föddes här). Lind blev senare banvakt och stationsförman i Barkarby. Dessutom en piga (Anders syster).
1883-04	Banvakten Johan Erik Lidström, f 1840, med hustru och tre barn (ett föddes här). Hustrun dog 1885, varefter han gifte om sig. Johan Erik dog här 1904. Tidvis bodde här även en piga.
1904-29	Banvakten Per August Andersson f 1875, med hustru och sex barn (tre föddes här).
1929-40	Banvakten Erik Oskar Andersson f 1876, med hustru och ett barn.
1940-49	Banvakten Erik Alexius Nyström f 1912, med hustru och tre barn (ett föddes här).
1949-54	Tågklararen Ivan Törnberg f 1920, med hustru, första dottern föddes här.
1954-62	Trafikbiträdet Jan-Erik Eriksson f 1929, med hustru och fyra barn (två föddes här).
1962-63	Trafikbiträdet Olof Ingemar Eriksson, f 1923, med hustru och ett barn (föddes här).

Platsen har anmälts av mej till fornminnesregistret och har fått beteckningen Kungsängen 229.

Tågklararen Ivan Törnberg

2011 intervjuade jag nu framlidne Ivan Törnberg i Kungsängen som berättade att han kom från Västergötland 1949 och fick banvaktstugan som bostad när han tjänstgjorde som tågklarare på Stäkets station. Han ingick i ett treskift med tågklarare som dygnet runt övervakade tågtrafiken mellan Kungsängen och Barkarby. För att förflytta sig på rälsen hade han tillgång till en dressin ("trehjuling"). Odlingen vid banvaktstugan upplät han till en gammal soldat i Stäket som skördade höet åt sin häst och satte potatis. Ivan gifte sig under tiden här och de fick sitt första barn. 1954 flyttade de till SJ:s tvåfamiljshus vid Stäket (det s k "bläckhornet") där det var bekvämare att bo. Senare flyttade de till Kungsängen. Ivan pensionerades 1983.

Ivan vid Stäkets station med signalstaven.



Bildgalleri



Platsen sedd från banvallen. Foto författaren, 2010.



Banvakten Anders Nilsson Linds döttrar Elsa (sitter) och Agnes (står) på trappan till banvaktstugan i Barkarby. Båda är födda i Stäksöns banvaktstuga. Foto från Frida Uppsäll som är ättling till Elsa.



Uthuset. Här fanns vedbo och djurkätte. Fotot publicerat med tillstånd av länsmuseum.